

V Praze, dne 15. září 2020

Vážená paní ministryně, vážení páni ministři,

ve světle toho, že od prvního září je účinné mimořádné opatření ministerstva zdravotnictví, které zavádí plošné zpřísnění režimu proti šíření onemocnění covid-19 a zvažuje se také zavedení dalších opatření, obracíme se na Vás s naléhavou žádostí o bezodkladné zavedení systémových opatření, která zajistí ochranu klientů kolektivních zařízení před negativními dopady karanténních režimů.

Dočasné zmírnění režimu v letních měsících se bohužel netýkalo všech skupin obyvatel – i v čase rozvolnění karanténních a preventivních opatření totiž některá zařízení poskytující pobytové zdravotní a sociální služby zůstávala dlouhodobě uzavřena, a jejich klienty tak nemohl nikdo navštívit. V některých zařízeních stav platí od počátku vyhlášení karantény, tedy více než 180 dní.

Aliance pro individualizovanou podporu (AIP) a Jednota pro deinstitucionalizaci (JDI) s tímto postupem zásadně nesohlasí. Jakkoliv bylo omezování kontaktu s blízkými z důvodu nejasné míry rizika šíření nákazy pochopitelné v počátcích pandemie, nemůže se stát záminkou pro dlouhodobou izolaci a omezování práv skupiny pacientů a klientů. AIP a JDI ve snaze přispět k ochraně jejich práv a dodržení účelu sociálních služeb vydávají společné stanovisko.

V praxi nepanuje jednotný postup, jak zajistit ochranu klientů před možnou nákazou zvenčí a zároveň i ochranu jejich fyzického a duševního zdraví před důsledky izolace. Chybí metodické pokyny zohledňující zkušenosti z praxe, dodržující všechny platné standardy kvality pro poskytování služeb a reflektující nutnost nikoli plošného, ale naopak co nejindividuálnějšího přístupu k potřebám klientů.

Vyzýváme Vás proto k urychlenému vytvoření kvalitních metodických pokynů, které budou vedle ochrany veřejného zdraví zohledňovat i práva jednotlivců a budou upravovat podmínky provozu zařízení v různých karanténních režimech. Vedení, personál zařízení, ale i klienti a jejich blízcí musí mít dostatek informací, aby se v proměnlivé situaci mohli dobře orientovat.

AIP i její členové na nedostatky kontinuálně upozorňovali a nabízeli odbornou součinnost. I přes opakovaná veřejná prohlášení – např. závazek MPSV vydat materiály do 31. srpna – nebyl využit čas a prostor daný zmírněným režimem a komplexní metodiky stále nejsou odborné ani širší veřejnosti k dispozici. Dílčí a velmi obecné metodiky MPSV upravují pouze běžné situace, se kterými si obvykle provozovatel zařízení intuitivně poradí. Zato v nich zcela schází řešení pro komplikované situace, s nimiž se část poskytovatelů sociálních služeb již musela naučit vypořádat v průběhu jarní vlny pandemie a dnes jsou ochotni postupy sdílet. Vzhledem k tomu, že uzavření zařízení je významným zásahem do práv klientů, považujeme za nezbytné upravit režim izolace, a to tak, aby se jednalo o cyklicky krátkodobě nastavované a důsledně revidované opatření s definovaným institutem dohledu nad jeho věcnou i časovou oprávněností.

Klienti kolektivních zařízení patří mezi nejzranitelnější skupiny a jsou zároveň nejvíce ohroženi na fyzickém i psychickém zdraví. Komunikace a mezilidská interakce patří k základním lidským potřebám. Sama mnohaletá izolace klientů pobytových služeb od společnosti znamená nevýhodu a riziko, o kterém se ví a mluví a které dlouhodobá absence osobního kontaktu s blízkými umocňuje. Sociální izolace patří prokazatelně k faktorům nejvýrazněji zasahujícím do kvality jejich života, dochází při ní k prohloubení nebo zesílení předchozích obtíží, nárůstu obav, strachu, napětí, bezmoci, rezignace a apatie, zvláště u těch, kteří se obtížněji orientují a adaptují. Tyto stavy mají na některé klienty mnohem zásadnější dopady než samotné riziko nákazy covid-19. Navíc mohou limitovat spolupráci s personálem zařízení, tím dále komplikovat poskytování služeb, a v konečném důsledku také fakticky zmarňovat úsilí a péči vynaložené ze strany sociálních a zdravotních pracovníků. Vysokou stresovou zátěž pak tato situace přináší i rodinným příslušníkům a osobám blízkým.

Zdravotnická zařízení a zařízení sociálních služeb nemohou zasahovat do práv pacientů a klientů tím, že jim prostřednictvím organizačního řádu zabráni po delší než nezbytně nutnou dobu naplňovat jejich zákonem garantovaná práva. Nemělo by k tomu docházet ani s odvoláním na usnesení pracovních štábů krajských epidemiologických komisí, které vydávají pouze právně nezávazná doporučení. Zařízení by tak před přijetím takových doporučení měla vždy zvážit, zda jejich zavedením nebudou příliš zasažena osobní práva klientů, která naopak právně chráněna jsou, a zda (v případě sociálních služeb) opatření nejsou v přímém rozporu s poskytováním služby a jejím cílem.

Apelujeme současně na vedení zařízení zdravotních a sociálních služeb, aby od praxe dlouhodobé izolace klientů upustila. Apelujeme na zřizovatele těchto zařízení i jejich nadřízené instituce, aby se v rámci své kontrolní činnosti zaměřili na kontrolu dodržování práv pacientů a klientů. A konečně, vyzýváme všechny odpovědné orgány státní správy, aby bezodkladně předložily systémové řešení, které vedle ochrany veřejného zdraví zajistí ochranu práv klientů zařízení poskytujících zdravotní a (zejména pobytové) sociální služby tak, aby i v období pokračující pandemie tyto služby naplňovaly svůj základní smysl a účel.

Při formulování stanoviska se opíráme o stížnosti pacientů a klientů i jejich rodin, o informace zveřejněné zařízeními zdravotních a sociálních služeb na jejich webových stránkách, o Zákon č. 372/2011 Sb., o zdravotních službách a podmínkách jejich poskytování, zejména § 28, Zákon č. 108/2006 Sb., o sociálních službách, zejména § 2, § 3, § 52 a § 88, Zákon č. 258/2000 Sb., o ochraně veřejného zdraví a o změně některých souvisejících zákonů, a dále o právní stanoviska, která si pro účely hájení práv pacientů nechala vypracovat advokační organizace Juno Moneta, z.s., a poskytla je Alianci pro individualizovanou podporu k dalšímu využití za týmž účelem. Plná znění těchto právních stanovisek tvoří přílohu tohoto dopisu. Společné stanovisko AIP a JDI k ochraně práv pacientů a klientů je přístupné široké veřejnosti.

Vážená paní ministryně, vážení páni ministři, předem Vám velice děkujeme za pozornost naší velmi naléhavé výzvě. Jsme Vám k dispozici pro intenzivní spolupráci.

S pozdravem,

za Jednotu pro deinstitucionalizaci
Mgr. Terezie Hradilková, předsedkyně
+ 420 777 234 030, terezie.hradilkova@podporatransformace.cz

za Alianci pro individualizovanou podporu
Agáta Jankovská, výkonná ředitelka
+420 777 242 823, agata@aipp.cz

Aliance pro individualizovanou podporu sdružuje na padesát převážně patientských, rodičovských a zastřešujících organizací a spolků, které hájí zájmy osob se zdravotním postižením či chronickým onemocněním a vyššími nároky na podporu a péči a jejich pečující. Aliance vznikla jako reakce na nedostatky v systematickém sledování potřeb těchto lidí a s tím související nedostatečnou dostupnost podpory a péče. Usiluje o zlepšení podmínek lidí s vyššími nároky na podporu a péči, a to bez ohledu na diagnózu či typ zdravotního postižení, i jejich pečujících.

Jednota pro deinstitucionalizaci, z. s. je organizace spojující komunitní služby, odborníky, rodiče, lidi se zkušeností a organizace v úsilí o společenskou změnu, deinstitucionalizaci sociálních služeb, rozvoj dostupné, důstojné podpory lidem se znevýhodněním v jejich prostředí.